

Läsprov - Slutna rum och öppna landskap

SLUTNA RUM OCH ÖPPNA LANDSKAP

Bertil Falk (red.)

Förlaget Orda
Deckare

Slutna rum och öppna landskap

150 år av svenska noveller om omöjliga brott

Sammanställd av Bertil Falk

Inledning av Johan Wopenka

1:a upplagan Förlaget Orda AB 2014

Företal © Johan Wopenka 2014

Förtexter © Bertil Falk 2014

Omslag: Okapi

Typografi: Palatino

Utgiven av Förlaget Orda AB

Tryckt i Polen 2014

ISBN 978-91-7553-931-7

www.forlagetorda.se

Innehåll

Förord	7
Det omöjligas historia	9
Lars Blom	24
Mordet å 'Swedish Annie'	40
Den spräckliga katten	54
Det osynliga svärdet	70
Ett spökhottell	88
Mordet på Promenade du Midi	96
Sixten Hård gör storreportage	118
Sfärernas harmoni	128
Nyckelmysteriet	140
Karavanen som försvann	149
Salut för den döde	159
Det stängda rummet	171
Mord i slutet rum	180
Död man på is	189
Blod på månen	198
Dnr 94.028/72-Mord	208
Ett låst rum	225
Döden i ballongen	233
Huset som försvann	241
Små grodorna	249
Mannen som läste	
"Mannen som läste John Dickson Carr"	263
Det låsta rummet	266
I dina dunkla ögon	269
Döden på isen	308
Ledtrådar	322
Slottets förbannelse	331
Hotelldöden	347
Copyright	361

Förord

Att välja noveller för en antologi är alltid besvärligt, inte minst när man har texter från mer än 150 år att utforska och välja ibland. När det gäller en antologi som denna med berättelser om omöjliga brott i slutna rum eller öppna landskap, som är en relativt sett tämligen smal genre som ligger inbäddad i deckargenren, så ligger besvärligheten i att hitta de där historierna. De finns spridda inte bara i tiden utan också i rummet. Rent allmänt sett måste det finnas tiotusentals kriminalnoveller och deckarskrönor i hundratals periodiska tidskrifter, dagstidningar, jultidningar och magasin på svenska och det är ofta långt mellan de framställningar som kan definieras som omöjliga brott i slutna utrymmen.

Eftersom de svenska veckotidningarna, som mer än något annat medium har varit bärare av den svenska novellkonsten, inte alls är systematiskt kartlagda, kan det finnas många fler sådana berättelser som aldrig har upptäckts. När den här antologin publicerades på engelska i Kanada 2007 med titeln *Locked Rooms and Open Spaces* och under rubriken *An Anthology 150 years of Swedish Crimes and Mystery Fiction of the Impossible Sort*, så innehöll den 16 noveller. 15 av dessa finns med i den här samlingen. Sedan 2007 har det tillkommit en rad nyupptäckta historier, av vilka ytterligare 15 ingår. Den svenska versionen av antologin har med andra ord blivit dubbelt så novelltät som versionen på engelska.

Vi har också letat noveller av kvinnliga författare. Det finns inte många i denna genre och tyvärr har vi av bland annat upphovsrättsliga skäl inte kunnat få med någon. Men sökandet efter berättelser fortsätter. Forskningsfältet

ter sig oöverskådligt och kommer att så förbli så länge som inte en total kartläggning genomförts av innehållet i alla de tidskrifter som ligger och väntar i våra forskningsbibliotek. Jag vill också passa på och tacka Johan Wopenka. Inte bara för hans förord i den engelska förlagan och förordet i denna utökade version. Utan hans skarpa blick och faktakontroll hade den här antologin inte blivit vad den är. Tilläggas kan att språket i de äldre berättelserna i viss utsträckning har moderniserats med mycket varsam hand i denna utgåva. Främst gäller det verbformer som ibland har anpassats till dagens språkbruk.

Bertil Falk

Det omöjligas historia

Om en man, som i lugn och ro sitter i sitt vardagsrum och läser framför en brasa i öppna spisen, blir träffad av ett skott utan att det finns något spår efter skytten eller något rimligt motiv, är detta en klassisk upptakt till en traditionell pusseldeckare. Men om vi därtill lägger att kulan som träffade honom bevisligen avlossades cirka 222 år och två månader tidigare är det dessutom en alldeles särskild typ av pusseldeckare: en som handlar om ett "omöjligt brott".

Gåtor har alltid fångslat människor, och berättelser om oförklarliga händelser, som trotsar naturvetenskapens och logikens lagar, har lockat många läsare och lyssnare och gör så än i dag. Inslaget av gåta är givetvis en del-förklaring till kriminallitteraturens stora och globala popularitet, och i berättelserna om omöjliga brott dubblas det: frågan är inte bara "whodunit" (vem gjorde det?) utan även "howdunit" (hur gjordes det?).

När Dorothy L. Sayers ställde samman sin monumentala trebandsantologi *Great Short Stories of Detection, Mystery and Horror* (1928–34) inledde hon med en apokryfisk berättelse om Baals präster, alltså med gestalter hämtade från Gamla Testamentets tid. Gåtans lösning är den kära gamla lönnörren, så ofta använd i kriminallitterära intriger att den nu anses som i princip oanvändbar i sådana sammanhang.

Som den första egentliga kriminalnovellen om ett omöjligt brott (utan lönnörr!) räknas Joseph Sheridan Le Fanus "A Passage in the Secret History of an Irish Countess" (1838), men den som lade den egentliga grunden till subgenren var – inte överraskande – "den moderna deckarens fader": Edgar Allan Poe.

Poe skrev tre noveller om chevalier Dupin, och i två av dem skildrar han de allra vanligaste varianterna av kriminallitteraturens omöjliga brott. "Morden vid Rue Morgue" (1841) är ett "låst rum-mysterium": i ett rum med stängda fönster och låst dörr mördas två kvinnor, utan att någon sett mördaren som tagit sig in i och ut ur rummet på ett oförklarligt sätt. "Det undansnillade brevet" (1844) är ett s.k. "upp i rök-mysterium": ett föremål som enligt vittnen och alla logikens lagar borde finnas på en bestämd plats finns där inte – trots att det omöjligt kan ha tagits därifrån.

Dessa båda grundintriger har varierats på ett otal sätt. Ett låst rum-mysterium behöver inte ett rum eller ens en byggnad: om ett strypt mordoffer hittas på ett snötäckt fält eller en strand med våt sand utan att några fotspår finns efter en gärningsman, så hör det till kategorin. Och som ett slags paradoxal motsats till ett "upp i rök"-mysterium finns historier om något som *inte* borde finnas där det hittas: t.ex. en pigg och lekfull kattunge i en likkista som varit hermetiskt tillsluten och förseglad i några hundra år.

Detta är bara några exempel. Många av kriminal-litteraturens största namn, främst under "the golden age", alltså pusseldeckarens gyllene era, försökte skapa olika former av och lösningar till omöjliga brott. En del gör det ännu. Den första "vågen" började rulla på 1890-talet. Det fanns flera skäl, men två – båda engelska och publicerade 1892 – anses speciellt viktiga: kortromanen *The Big Bow Mystery* (*Bow-mysteriet*) av Israel Zangwill samt "Det spräckliga bandet", en Sherlock Holmes-novell av A. Conan Doyle. Båda introducerade inslag som blivit standardgods: hos Zangwill diskuteras möjligheten att läsa en dörr utifrån trots att nyckeln sitter i låset på insidan, medan Doyle svepte in sin berättelse i en aura av skräck och antydningar om övernaturliga krafter. I sig hade detta förekommit tidigare i kriminallitteraturen, bl.a. hos Poe i

novellen "Du är mannen!" (1844), men det var Doyle som definitivt slog en bro mellan skräcklitteratur och omöjliga brott.

De närmaste decennierna kunde deckarläsarna glädja sig åt en lång rad fiktiva fantasirika omöjligheter som ännu räknas som klassiker. Författare som Jacques Futrelle, L. T. Meade, G. K. Chesterton, Melville Davisson Post och Samuel Hopkins Adams skrev även andra former av kriminallitteratur, men det är i första hand deras noveller om osannolika dödsfall och oförklarliga försvinnanden som gör att deras namn ännu lever hos deckarvännerna.

Att skapa ett omöjligt brott är i sig inte speciellt svårt: man kan t.ex. låta en illa omtyckt direktör stiga in i en trång hiss, åka ensam ner ett antal våningar utan att stan- na på vägen, varefter han återfinns med huvudet avhug- get när hissdörren glider upp. Ingen annan finns i hissen, inget vapen – endast blod. Att hitta en logiskt acceptabel och rimlig lösning på mysteriet är en helt annan sak. Även om många av kriminallitteraturens skickligaste gåt- och intrigskapare försökt har inte alla klarat det: och de som har lyckats har ofta nöjt sig med enstaka eller ett starkt begränsat antal historier, eftersom de haft högt ställda krav på sig själva och sina intriger. Agatha Christie, Ellery Queen, Ngaio Marsh, S. S. Van Dine, Margery Allingham, Helen McCloy, Michael Innes, H. R. F. Keating, Philip MacDonald, R. Austin Freeman... listan kan göras lång.

Det säger sig självt att en del av de lösningar som presenterats på omöjliga brott är... skäligen långsökta. Vissa är oerhört komplicerade, andra kräver omfattande kun- skaper i de mest skiftande ämnen: kemi, fysik, zoologi, olika former av teknik, biologi, etc. Det är lätt att förstå att polisens experter ofta står handfallna, och är tacksam- ma då en allvetande privatdetektiv eller professor

Johan Wopenka

Lars Blom

1857 gick novellsamlingen *Hyrkusdens berättelser* av August Blanche (1811–1868) som följetong i *Illustrerad Tidning*. Bland de berättelserna finns novellen "Lars Blom". Det är Johan Wopenka vi har att tacka för att detta "upp i rök"-mysterium upptäcktes. Det vill säga – visst var den känd, men Wopenka var den som kunde genrebestämma novellen. Nu var genren knappt uppfunnen 1857: berättelsen är den andra kända efter Edgar Allan Poes "The Purloined Letter" (1844), som faktiskt kunde läsas redan 1847 på svenska som "Det bortsnappade brevet: En anekdot hemtad ur en Amerikansk Dagbok" i *Det nionde Dagligt Allehanda* i Stockholm. Det är mycket möjligt att August Blanche läste Poes historia, men påverkad? Nja, berättelserna är helt olika. De flesta noveller som Blanche skrev utspelade sig i Stockholm, men just "Lars Blom" har handlingen förlagd till Skåne, låt vara att huvudpersonen Blom är stockholmare. Blanche brukar avfärdas som en enkel populärförfattare, men faktum är att han hade en ovanlig bredd. Han skrev bl.a. kriminalhistorier, och det var på vippen att han uppfann deckaren. Han har också skrivit science fiction, och hans pjäser spelas fortfarande. I USA har "Lars Blom and His Disappearing Gun" publicerats som en Mystery Classic av Alfred Hitchcock's Mystery Magazine.

Lars Blom

Av August Blanche

En av mina skolkamrater hade en äldre bror, som var trädgårdsmästare på någon av de större egendomarna i närheten av Stockholm och hette Lars Blom, trettio år gammal när jag först såg honom. Han var kort till växten men ovanligt bredaxlad och stark, hade ett nästan klotrunt ansikte, rödbrunt av hälsa och sol, de livligaste svarta ögon, något krokig näsa och tämligen stor mun, som visade ett par rader de vitaste och bredaste tänder. Ett korpsvart tagelstyvt hår hängde långt ned på hans skuldror, men alltid väl kammat och benat, och polisongerna av samma färg och täthet sammanknöt sig under hans breda haka. Han såg ut, med ett ord, som "drag för tusan!" ett expresivt uttryck om personer med beslutsamhet och kraft.

Lars Blom var ogift, men hade tvenne minderåriga syskon att dra försorg om, en syster som han höll i pension och en bror som han höll i Clara skola. Vid varje examen var trädgårdsmästaren närvarande, vanligtvis i grön syrtut med stora pärlemorknappar, och när han uppenbarade sig, strålade allas våra ansikten av erkänsla och glädje, för man var säker på att efter examens slut få slå ring omkring ett större äppelknytte, som, utan avseende på under termin ådagalagd flit och skicklighet, fördelades lika mellan alla. Även lärarna mottog honom med stor välvilja, för åt dem hade han med sig var sin klase druvor eller någon annan orangeriets läckerhet, och den stora blombuketten, som examensdagen prydde katedern, var en present av honom. Terminsavgiften åt lärarna betalade han för det mesta in natura. Sålunda fick man i listan, som cirkulerade i klassen, bland summorna: 13:16, 6:32, 3:16, givna efter

råd och lägenhet, ofta läsa: "En tunna vita gyllen och en kappe syltpäron att levereras nästa höst", så att man verkligen kunde säga, att fastän Blom, vår skolkamrat, var en av de lataste och trögaste gossar som någonsin gått i skola, lärarnas möda likväl inte var fruktlös för det. Men en dag mitt i termin kom Lars Blom upp i skolan och sa:

"Nu har min bror gått åtta år i Clara lärdomsskola och läst latin i sex, men inte känner han namnet på en enda blomma och vet inte ens skillnaden mellan växt- och djurriket, knappast mellan örter och fläsk. När det åskar, tror han att det är Thor som är ute och åker, och när det blåser, så säger han att Eolus sitter i Gud vet vad för ett hörn av världen och flåsar. Sak samma ungefär med syster min i pensionen hon går i. Det enda hon vet är att Kalypso inte kunde trösta sig över Ulysses bortresa, men att nymfen slutligen höll lika mycket av Telemak, sonen, som hon förut hållit av fadern. Men det här duger inte, det är för mycket latin å ena sidan och för mycket kurtis å den andra, och jag ger bäggedera tusan!"

Därpå tog han sin bror med sig och gick. Med bedrövade blickar följde vi de bägge bröderna, och själva läraren såg mulnare ut än vanligt. Säkerligen förutsåg både han och vi att nästa år skulle bli ett dåligt fruktår. Det föreföll oss som hade Lars Blom, lik ängeln med det bart huggande svärdet, jagat oss ur lustgården och det bara för det välsignade kunskapens träd på latin och grekiska, som vi alla tvingades äta av, trots sunda förnuftets gudomliga lag.

Vart Blom, skolkamraten, tog vägen, vet jag ej; men brodern Lars, vår gamle välgörare, blev några år därefter antagen som trädgårdsmästare hos en av Skånes rikaste possessionater, en f.d. major L*, dessutom känd som ett riktigt plågoris för sina underhavande. Man hade varnat Lars Blom för en sådan husbonde och föreställt honom det

okloka i att lämna ett ställe, där han var omtyckt av alla och så gott som allenastyrande i sitt fack, för att ta kondition hos en person, som för sina underhavandes upptuktelse hade en enkom så kallad "spökammare" på sitt gods.

"Jag har ympat trän, som alla andra ansett ohjälpliga, och lyckats", svarade Lars Blom och reste, trots alla varningar, till Skåne. Kommen dit och till det gods, vars trädgårdsmästare han skulle bli, fann han både trädgård och växthus i största lägervall.

"Hur många dagsverken består man trädgården?" frågade han inspektorn samma dag han kom.

"Hundra på året", svarade denna.

"Anser herrn det möjligt att hålla trädgård och växthus i försvarligt skick med så ringa hjälp?" frågade vidare Lars Blom.

Inspektorn ryckte på axlarna, men teg.

"Först måste växthuset sättas i fullgott skick", förklarade trädgårdsmästaren, "och sedan måste jag ovillkorligen ha minst fyrahundra dagsverken att tillgå om året."

"Måste?" upprepade inspektorn, dragande på mun, men seende sig likväl omkring med en skygg blick, "men allt det där får ni tala med nådig majorn själv om."

"Det är just det jag tänker göra", yttrade Lars Blom och gick för att söka "nådig majorn".

"Den där blir inte två dagar på gården", mumlade inspektoren efter honom, "och kommer han härifrån med ryggbastet helt, så vill jag vara en åsna."

Blom fann "nådig majorn" sittande ensam på kontoret framför sin pulpet. Det var en lång, mager och medelålders man med stel hållning och lika stela anletsdrag. Underläppen gick över och nästan skylde den övre, mindre av natur än av vana. Det ska betyda förakt för allt. Ögonen, utstående och något stora av naturen, hade även, genom vanan att till hälften sluta ögonlocken, blivit små och plirande.

Det ska betyda förnämhet. Major L* behövde inte dessa onaturliga grimaser, eller hänga ut skylten på ett ansikte, som naturen redan ingivit en fast prägel av hårdhet och grymhet, kanske av samma skäl som hon givet skallerormen skallran.

”Jag är trädgårdsmästaren Lars Blom”, presenterade sig denne.

”Gå till inspektorn”, svarade majoren, utan att bevärdiga den nykomne ens med en fjärdels blick.

”Växthuset duger inte, utan måste genast sättas i stånd!” förklarade Blom.

”Gå till inspektorn! ... Hörde du inte vad jag sa, karl!” fortfor majoren med högre röst.

”Hundra dagsverken duger inte heller, jag måste ha minst fyra hundra”, fortfor Blom, likaledes höjande rösten.

”Vad säger du, din hund!” ropade majoren, sprittande till och uppspärrande kanske för första gången på länge ögonen i hela deras vidd.

Blom upprepade sina fordringar, tilläggande: ”Och allt det där måste jag bestämt ha, så framt inte meningen är att jag ska driva bruna bönor istället för druvor, och potatis istället för ananas!”

Med en vild svordom sprang majoren upp från pulpeten och rusade med upplyftad arm mot trädgårdsmästaren.

”Ner med armen!” ropade denne, ”ty alla grenar och kvistar, som är i min väg, klipper jag.”

Ursinnig störtade majoren mot väggen och ryckte däriifrån en grövre kautschuck, men just som han vände sig från väggen, mötte hans ögon mynningen av något som liknade en puffert, vilket trädgårdsmästaren höll riktad mot sin husbondes bröst.

”Jag tycker inte om husagan och allraminst den . . .

Mordet å 'Swedish Annie'

"Mordet å Swedish Annie" av den svensk-amerikanske journalisten Ernst Lindblom (1865–1925) publicerades 1906 i nr. 30 av tidskriften *Förgät mig ej*. Lösningen på problemet kan tyckas påminna om vad John Dickson Carr, genrens mästare, åstadkom, men Lindblom kan inte ha varit inspirerad av Carr eftersom denne föddes just 1906. Novellen ingick i Lindbloms svårfunna novellsamling *En svensk-amerikansk Sherlock Holmes* (1908). Åklagaren Klas Lithner forskade om Lindblom, och kunde avslöja att novellens huvudperson Valdemar Torsell (1849–1890) var en verklig journalist som arbetade vid tidningen *Svenska Tribunen* i Chicago från 1882 fram till sin död. Där var Ernst Lindblom under några år en av hans kollegor. De fall Torsell löser är dock helt fiktiva, eller möjligen mycket löst baserade på verkliga brott. Per Olaisen tryckte om novellen i CDM 1/1997.

Mordet å 'Swedish Annie'

Av Ernst Lindblom

Det var en dag på sommaren 1889. Jag var gift sedan ett år tillbaka och bodde i min 'egna-hems'-villa å 44:e gatan nära Cottage Grove Avenue, där en av sydsidans stora kabelinjer på den tiden gick fram.

Det var ett fashionabelt, huvudsakligen av amerikanska familjer bebott distrikt. Villorna var nästan alla av samma storlek och utseende. En stor veranda löpte längs framsi-

dan på varje hus, nedanför den låg den obligatoriska gräsplanen med ett par träd och så trätrottoaren innan man nådde gatan.

Ett bjärt undantag från dessa idylliska egna hem fanns emellertid. Det var en liten stuga, som låg tvärs över gatan från vårt hus. Stugan, som endast hade ett litet rum och kök, stod på en tomt, vilken hade lika stor areal som någon av de andra villorna, men varför skulle den vräka sig på ett så vidsträckt område, hade man svårt att förstå. Ingen må tro, att det var någon förfallen stuga – tvärtom. Den lilla byggnaden var så gott som nyuppförd, och det var knappt två månader, sedan ägarinnan flyttade in i densamma.

Ägarinnan var en nära 70-årig svensk kvinna – gemenligen kallad 'Swedish Annie'. Något annat namn på henne kände ingen, och ingen svensk kunde heller säga, från vilken trakt i Sverige hon stammade. Hon var ett av de där originalen, som ingen storstad saknar. Somliga påstod, att hon var halvfnoskig, andra att hon var slug som en räv. Ingen kunde dock säga något bestämt härom, ty hon umgicks med ingen och talade till ingen.

Själv besörjde hon alla sina inköp och sin hushållning. Den enda levande varelse som höll henne sällskap i stugan var en stor rödvit katt med ondskefulla ögon, den fulaste katt jag sett, och som min stora ulmerdogg, när stundom tillfälle därtill yppade sig, brukade under ursinnigt skall jaga efter.

Även hade man sig bekant om 'Swedish Annie', att hon långt tillbaka i tiden hade varit gift samt att hon ägde flera små hus i södra delen av Chicago, för vilka hon själv den förste i varje månad inkasserade hyrorna. Dessa pengar satte hon – enligt vad det påstods – aldrig in i någon bank, utan måste hon antagligen förvara dem hemma hos sig. Så kom ryktet ut, att 'Swedish Annie' måste ha mycket

pengar gömda i stugan, och man trodde sig ytterligare kunna sluta sig härtill av att hon vid mörkrets inbrott alltid bommade väl om sig.

Fönsterluckorna var – säkerligen på beställning – gjorda mycket starka och tjocka och även dörren till stugan hade ett solitt och respektingivande utseende.

Vad man slutligen visste om «Swedish Annie», var att hon var till ytterlighet snål och girig. Handlanden i trakten berättade att hon vände väl sina hundra gånger på centen innan hon gav ut den. Om hennes snålhet gav även en svensk snickare och svensk murare henne ampla lovord. Hon hade velat att de skulle uppföra stugan åt henne, men hon var omöjlig att komma överens med, ty hon hade bjudit dem jämt hälften av vad de begärde för sitt arbete.

En irländare vid namn Pat McCarthy, var emellertid billigare i sina fordringar. Och det var åt honom «Swedish Annie» uppdrog att timra ihop stugan.

*

Det ringer en morgon på vår dörr, och jag skyndar mig att öppna.

”Nej, se Mrs. Wright. Det var ett angenämt besök. Var så god och stig in!” Och jag öppnar dörren till *the front parlor* och ber den besökande damen slå sig ned.

Mrs. Wright bor tvärs över gatan från oss i en villa, som ligger alldeles bredvid ‘Swedish Annie’s’ lilla stuga.

”Jag ska genast gå efter min hustru”, säger jag och avlägsnar mig några ögonblick.

Jag finner min bättre hälft i köket och underrättar henne om besöket.

”Mrs. Wright!” yttrar hon. ”Va’ i all världens da’r kan hon vilja? Och så tidigt på morgonen!”

Vi går emellertid in till vår främmande, som slagit sig

ned i en av de bekväma stoppade gungstolar, utan vilka varje förmak i Amerika vore ofullständigt.

Mrs. Wright ser mycket exalterad ut. Hon vet visst icke, hur hon skall börja. Slutligen säger hon, darrande på rösten:

"Ja, jag vet väl att det icke är någon visittimme, men jag kunde icke dröja längre. Här måste ha försiggått något riktigt hemskt, och som ni är tidningsman mr L, kom jag för att be om ert råd om vad som bör göras i saken."

"Något hemskt?" upprepade hustru min och jag nästan samtidigt.

"Ja – säkerligen någon olycka. 'Swedish Annie' har inte varit synlig på tre dagar."

"Var god och förklara er litet närmare."

"Som ni vet", fortsätter vår grannfru "har vi den fjärde i dag. Den första på morgonen satt jag på verandan och läste tidningen, då 'Swedish Annie' gick förbi. Jag förstod att hon skulle gå och inkassera sina hyror. Vid tretiden på eftermiddagen kom hon tillbaka. Klockan fem observerade jag att hon igen gick ut, antagligen för att handla, ty hon kom snart tillbaka med några paket, varefter hon bommade igen fönsterluckorna och stängde in sig."

"Ja, detta är ju hennes vanliga sätt att gå till väga", avbryter jag.

"Visserligen", svarar Mrs. Wright, "men hon har alltid brukat öppna fönsterluckorna om mornarna. Jag trodde naturligtvis att det hänt 'Swedish Annie' någonting – att hon var sjuk och inte kunde reda sig själv – varför jag i går eftermiddag bultade på dörren till hennes stuga.

"Men jag erhöll intet svar. När min man så kom hem igår kväll, talade jag om förhållandet för honom. Han fann saken mystisk, och i morse gick vi tillsammans till stugan, och han bultade så mycket han orkade. Vi hörde katten jama gång på gång därinne, men ingen mänsklig stämma

svarade. 'Det här var besynnerligt', sa min man, och så började han undersöka låset. Och nu kommer det märkligaste av allt. Ingen nyckel sitter i inifrån i låset, men dörren synes vara låst. Min man tar då upp sin nyckelknippa, och genom en slump har han en nyckel som alldeles passar i låset. Men dörren gick inte upp, ty den befanns *vara reglad inifrån*. 'Det här är en mycket allvarlig affär, Clara', säger min man. 'Emellertid måste jag skynda mig till ett affärsmöte nere i sta'n, varför jag inte hinner göra vidare undersökningar. Gå emellertid över till mr L och tala om för honom hur saken förhåller sig.' Ja, och därför gick jag hit."

"Den stackars kvinnan måste naturligtvis vara död", säger jag. "Men vi ska ju alla en gång den vägen vandra. Jag ser ingen annan utväg än att göra anmälan om saken till polisen. Omständigheterna berättigar härtill."

"Vad ämnar du göra?" frågar hustru min, då Mrs. Wright gått.

"Det skall du strax få veta", svarar jag, går till telefonen och ringer upp Torsell, varpå jag relaterar allt vad Mrs. Wright berättat mig.

Torsell är idel öra i telefonen. Han känner mycket väl till Annie och är visst en av de få, som en gång lyckats locka några ord ur henne.

Knappt 30 minuter därefter stannar en droska på gatan utanför mitt hus, och ur droskan stiger Svenska Tribunens gänglige lokalredaktör, åtföljd av tvenne civila polismän.

*

Efter en kort presentation beger vi oss över till Annies stuga. Fortfarande inga svar på de mest energiska bultningar, varför en låssmed efterskickas. Som dörren emellertid icke blott är låst, utan även regeln innanför måste

Sfärernas harmoni

Denna novell av Frank Heller (1886–1947) är som så mycket annat av det han skrivit djupt originell, kanske rentav hans mest originella berättelse. Genom att utifrån sitt klassiska kunnande sammanföra den grekiska filosofin med den moderna tekniken skapade han ett mysterium av mindre vanligt slag. I sig är det väl inte särskilt korrekt att beteckna novellen som ett "omöjligt brott", men den innehåller ett fantasieggande mysterium och visar att Heller var före sin tid på mer än ett sätt när det gällde att skapa märkliga mysterier.

Sfärernas harmoni

Av Frank Heller

Angående de närmare omständigheterna vid professor George Zingrays död, vilken tidningarna för kort tid sedan omtalade, har man nu fått egendomliga upplysningar. Det står var och en fritt att dra sina egna slutledningar ur dem eller att avfärda dem med en axelryckning. För min del har jag studerat dem länge och väl, och jag kan inte säga annat, än att jag mer och mer lutar åt den sällsamma teori, som framställs här nedan.

Professor George Zingray var det namn, under vilket amerikanerna kände den döde, men det var, liksom så ofta i Amerika, en förvrängning av ett utländskt namn: Georgios Tsinkaras. Professorn var grek till börd, född på Samos, en ö vilken har åtminstone två krav på att vara känd

ute i världen. Det första är dess goda muskatvin, som åtnjuter stor popularitet, och för många är liktydigt med grekiskt vin överhuvudtaget.

Öns andra anspråk på ryktbarhet ligger däri, att det var filosofen Pytagoras födelseort. Pytagoras har skapat den berömda satsen om förhållandet mellan hypotenusan och kateterna i en rätvinklig triangel. Men den utgör bara ett fragment av hans teorier, han var fader till en hel lärobyggnad, enligt vilken allt i denna värld behärskas av *tal*; liksom tonerna från lyrans sju strängar har var sitt bestämda svängningstal och följa varandra efter eviga och oföränderliga lagar, är hela rymden med dess otaliga sfärer uppbyggd efter rytmens lag och underkastad talens herravälde. Om våra öron inte vore förslöade av vana, skulle vi kunna höra universum tona som sången från en jättelyra: sfärernas harmoni!

Professor Zingrays verksamhet tycktes ligga så långt som möjligt från filosofi och metafysik. Han var fysiker, och sedan den tid, då han fick Green-Bartlettpriset – Staternas högsta utmärkelse för upptäckter inom elektrisk teknik – bebodde han en så kallad äresboning i staden Preston, N.Y., i omedelbar närhet till Catskill Elektricitetsbolagets jättelika anläggningar. Det var härifrån han fick strömmen till sina i underjordiska källare uppställda maskiner. Med hjälp av en elektromagnet, vägande över trettio ton, och generatorer, som kunde leverera spänningar på upp till två millioner volt, arbetade han där på sitt specialfält, som var atomsprängningar. Han var en av de största – några sade den största – kapaciteten på detta område.

När tidningarna först bragte notisen om hans död, låg det alltså nära till hands att tro, att han råkat ut för en olyckshändelse under sysslandet med dessa experiment, som fordra den allra största försiktighet från vetenskaps-

männens sida. Men professorn ljöt inte döden i laboratoriet, utan i sin privata äresboning, som låg ett kort stycke därifrån och bevakades av en sannskyldig cerberus, en grek vid namn Konstantinos. Han skötte så gott som hela hushållet, ty professorn var ungtkarl.

”Nu har elektronerna fått en fri vilja av min kollega Planck i Berlin”, brukade han skämta, ”då är det inte mer än rätt att människan får ha detsamma! Men gifter jag mig, vet jag hur det går med *min* fria vilja!”

Det var Konstantinos, som fann sin herres kropp morgonen den 7 september. Naturligtvis underrättade han myndigheterna, och en läkare tillkallades omedelbart. Men utöver själva faktum kunde egentligen intet konstateras. Professorn var död, men hans kropp bar inga spår av våld, och inga sjukdomssymptom funnos. För övrigt var han knappt femtio år och hade alltid haft en förträfflig hälsa. Vad var då orsaken till detta mystiska och plötsliga dödsfall? Det var den fråga, som allmänheten och pressen med stigande otålighet önskade få besvarad. Förklaringen uteblev – tills den gavs i nedanstående form ...

Det fanns *en* punkt i obduktionsrapporten, som avvek från det normala, men den ende, som tycks ha lagt märke till den, var en ung pressman, Patrick Murphy, irländare till börden. Han hade varit med vid första anloppet mot Konstantinos, och han hade liksom sina kolleger måst konstatera, att denne gamle grek var i fullt stånd att hålla positionen mot en hord av amerikanska tidningsmän, vilka annars hade rykte om sig, att de lika gärna släpper ett offer som den förföljande vargflocken låter slädfararen på tundran undkomma. Men i Konstantinos hade de funnit sin överman. I en vecka uthärdade han en sannskyldig belägring av pressmännen. Därpå hade allmänheten fått annat att tänka på, presskampanjen avblåstes, Konstantinos behöll valplatsen.

Men några dagar senare kom Pat Murphy tillbaka – ensam. Han hade observerat den lilla detalj i obduktionsprotokollet, som alla andra hade förbisett, han ville veta, vad den betydde, han trodde, att Konstantinos kunde ge honom besked, och han ville ha besked. Första steget var att han hyrde sig ett litet rum i närheten av äresboningen, det andra att han inköpte sex flaskor vin – Samosvin. Det tredje var att han liksom tillfälligt gjorde Konstantinos bekantskap på en krog, där sonen av de grekiska öarna brukade fördriva aftonen med att spela *morra* och dricka öl med andra sydeuropéer.

Ölet förmedlade bekantskaper: "Förfärlig dryck, inte sant, herr Konstantinos?" Ett brummande var enda svaret. "Varför har man aldrig vin i detta land? Jag har bott länge i Italien och Grekland, och jag kunde lika gärna tänka mig att undvara vin som att undvara solsken! Ett grekiskt vin från Samos – ah!" Denna gång var brummandet mildare, mera mollstämt, men en vass blick ur de djupt liggande ögonen svepte över Murphy som en strålkastare: "Ni var med i kopplet som föll över mig efter – efter dödsfallet! Medge det, jag känner igen er!" – "Ja, jag var med där, herr Konstantinos. Men jag var där av en annan anledning än de andra." – "Så? Vilken då?" – "De gjorde dumma frågor för att skriva dumma berättelser åt dumma läsare." – "Nå, och ni då? Skriver inte ni i tidningar?" – "Jo, men det skulle inte falla mig in att skriva struntprat om en sådan man som professorn. Jag har studerat för honom, förstår ni, herr Konstantinos, innan jag blev tidningsman. Jag ville hindra att sanningen om hans död kom ut – det skulle bara missförstås av de dumma tidningarnas dumma publik!" – "Sanningen? Vill ni inbilla mig, att ni känner den? Hur lyder den, unge herre?" – "Jag skall svara med en annan fråga, herr Konstantinos: *varför var professorns trumhinnor sprängda på båda öronen.*"

Den gamle greken tvärtystnade i det hånskratt han påbörjat. Han stirrade på Murphy som på ett spöke och irländaren såg, hur han i smyg slog ett korstecken framför bröstet. Men han hämtade sig hastigt och återtog sitt förra buttra väsende. Murphy, som spelat ut sin enda trumf, och ett ögonblick trott sig hålla sanningen om professors död i sina händer, insåg att han inte skulle komma att få veta den denna gång, kanske aldrig.

Men några dagar senare ingrep slumpen till hans förmån. På krogen kom Konstantinos i ordbyte om en eller annan detalj i spelet, ordbytet växte till gräl och slagsmål. Om inte Murphy haft en första klassens högerstöt, hade den gamle greken haft ett knivstick i revbenen med alla de konsekvenser ett sådant medför. Murphy drog honom med sig ut från krogen och lotsade honom utan motstånd in till en flaska samos.

"*Eis hygieian!*", sade han och lyfte sitt glas. Den gamle, som inte hört sitt hemlands språk på långa tider, skälvde, tömde glaset, tömde ett nytt, tömde ett tredje, började stirra framför sig, började tala. Endast med långa mellanrum vågade Murphy inflicka en eller annan fråga.

"Jag förstår ju, vad det är ni är ute efter. Ni vill veta, hur han dog. Jag vet det – och jag vet det inte. Aldrig hade jag trott att man kunde dö på det viset. Aldrig – om man inte var ett helgon? Professorn var en god man, men ett helgon? Inte sådana som prästerna beskriver dem. Men *dog* som ett helgon, det gjorde han!"

Konstantinos gjorde en paus. "*Han upptogs till himmelen. Det var vad han gjorde!*"

Murphy ville avbryta, ville ropa något, men teg. Mannen talade allvarsamt, *det* var säkert. Men vad *menade* han? Murphy var irländare och hade hela irländarens obesvärade fantasi – men upptagas till himlen! En professor i atomsprängningar!

"Ni tror det inte", sade Konstantinos. "Ni tror, att gamle Konstantinos är barn på nytt! Men jag säger er: jag hörde det själv! Jag hörde änglarna sjunga, så sant som jag sitter här. Sådan musik finns inte på jorden – nej! Det växte och växte, tills jag trodde att det skulle spränga huset. Jag tänkte: nu kommer Vår Herre, nu är det Domen – och så svimmade jag. Och när jag vaknade var allt tyst."

"Var skedde det?" frågade Murphy mellan tänderna. Detta var vanvett – men mannen trodde på det, *det* var säkert.

"I äresboningen. Jag var nere i källarvåningen. Professorn var i sitt observatorium."

"Hade han ett observatorium? Det visste jag inte. Det var ju inte *där* han fanns!

"Jag flyttade honom till hans säng. En man som han fick inte ligga på golvet som ett kadaver. Men varför skulle jag tala om det för helveteskopplet, som förhörde mig? Vad kunde de göra för nytta? Kunde de kalla en man till liv, som upptagits till himmelen?"

"Säkerligen inte", mumlade Murphy. "Berätta för mig om observatoriet? Vad finns där?"

"Kikare och andra saker, som finns i ett observatorium. Professorn hade inrättat det för länge sedan. Det vill säga ..."

"Ja?"

"Det vill säga, han inrättade observatoriet strax efter det att vi hade flyttat in i äresboningen. Men de nya apparaterna kom inte dit förrän på sista tiden – sedan professorn hade varit på biografen den där kvällen!"

"På biografen?" mumlade Murphy, yr i huvudet. Vad hade en biograf med ett observatorium att göra – eller med att upptagas till himlen? "Vad är det för biograf ni talar om?"

"En sådan där med ljudfilmer i – ni vet, en av dem som

alla människor i det här landet går till var kväll! Professorn hade aldrig varit på ett sådant ställe förut. En kväll fick han lust att gå dit. Sedan var han som förändrad – satt och ritade på ett papper i timvis, när han inte gick på biografen! Han blev vän med biografägaren, som var överväldigad av äran. Och om nätterna var han i observatoriet till sent ut på morgonen.”

”Vet ni, om det var någon särskild stjärna han ville se – jag menar på biografen? Greta Garbo eller ...”

”Har ingen aning om det. – Talade aldrig om sådant, bara satt och ritade, ritade – planer ni vet, med blått papper, bokstäver och siffror, ibland nere på linjen, men mest uppe i luften! Jo – nu när ni säger det, minns jag något! En kväll hörde jag honom ropa ett namn!”

”Vad? Namnet på en skådespelare?”

”Nej – ett grekiskt namn. Hur var det nu? Py – jo, Pythagoras! Känner ni det?”

”Ja, men *vad* ropade professorn?”

”Pythagoras, och så någonting som lät så här: du skall segra efter tvåtusen fyrahundra år! Kan det vara riktigt? Förstår ni det?”

”Inte riktigt, men fortsätt. När var det han ropade detta?”

”Det var strax efter det att de nya apparaterna kom, för en tre veckor sedan eller så. Sedan var han som borta från världen. Det var nätt och jämnt han unnade sig tid att äta eller dricka. Till laboratoriet gick han aldrig, assistenterna fick själva sköta experimenten. Han var i observatoriet dag och natt.”

”Vad i all världen kunde han göra där om dagen? Då ser man ju inga stjärnor!”

”Han satte upp sina apparater och räknade, räknade. Han räknade medan han åt och medan han sov. Så skickade han av brev, och det kom nya apparater. Och så var det *det* skedde.”

”Ni var i källaren?”

”Ja. Han hade sagt till mig att gå dit ned. Han sade: Egentligen skulle jag skicka dig till källaren i laboratoriet, men det räcker, om du håller dig där nere. Jag förbjuder dig att komma upp, förrän jag ringer. Har du begripit? Jag sade, att jag hade begripit, och lovade att göra som han befallde. Men jag var rädd. Väntade han någon fara? Då var det min plikt att hjälpa honom. Jag reglade dörren och gick ned i källaren. Jag satt där och passade på att ingen kom in i huset, som inte hade där att göra. Men ingen kom. Efter en stund hörde jag någonting besynnerligt uppe från luften. Det lät som en tunn, tunn vissling, en flöjt eller en giga. Det kom från ovanvåningen, men professorn ringde inte på mig. det var tyst en stund, så började det igen. Och denna gång upphörde det inte. Det växte och växte, tills det lät som de himmelska härskarorna, och jag svimmade, och när jag kommit till mig igen och skyndade upp till professorn var han död. Han låg mitt på golvet i observatoriet, och framför honom låg hans apparat i bitar och stycken. Hade jag inte vetat, att ingen människa kunde ha kommit in genom de reglade dörrarna, skulle jag ha trott att en inbrottstjuv hade varit framme. Jag tog professorn och lade honom på hans säng, för att inte dumma människor skulle komma och göra dumma frågor och så sprang jag till laboratoriet och kallade på nattvakten. Sådana stjärnor det var den natten! Det glömmer jag aldrig.”

”Och apparaten?” frågade Murphy mellan tänderna. En idé, som till att börja med liknade det puraste, ramaste vanvett, hade fötts i hans inre, där tankarna yrde runt. ”Vad gjorde ni av dem?”

”Den satte jag undan i rummet innanför observatoriet. Varför skulle folk komma och göra dumma frågor om den?”

”Ni har så rätt, herr Konstantinos. Här är mera

Blod på månen

”Blod på månen” av Bertil Falk (f. 1933) publicerades ursprungligen i Jules Verne Magasinet nr. 2/1971 (under pseudonymen B. G. E. Hawkins) och trycktes om i Jury nr. 4/1998. Det kan måhända diskuteras om en antologiredaktör ska inkludera egna bidrag, men det är inte ovanligt och efter rådslag med olika personer så fick månblodet komma med. Novellen är ”pseudo science fiction”. I originalmanuset utspelar sig historien på jorden, men handlingen flyttades till månen för att passa i Jules Verne Magasinet

Blod på månen

Av Bertil Falk

Kommissarie Iwan Pasowsky betraktade ogillande sin rivals halshuggna kropp. Den låg där i det tysta, tomma och fönsterlösa rummet i en pöl av blod. Huvudet hade rullat in i ett hörn, där det storögt och med ett förvånat uttryck i ansiktet bligade rätt in i Iwans ansikte utan att blinka.

Men Iwan blinkade.

Och han vände bort blicken och gick ut ur rummet in i salen med samlingarna. Han såg ut över kraterns yta. Där nere vaggade vegetationen i vaga vågor som åstadkoms av den konstgjorda vinden, som vilsamt smekte fält och skogar. Han vände blicken mot himlens höjd, där Solen slösade hårdhänt med sin värmande gåva. Det var en kilometer till det skyddande genomskinliga taket, som låg som en frusen ishinna likt ett lock över kraterns öppning.

Kratern var knappt en kilometer i diameter och samhällena låg strödda över hela området. De låg inbäddade av åkrar och ängder, där kreatur betade och idisslade. Atmosfärsmaskinerna hade för länge sedan slutat mullra. De stod i reserv på beredskapskontor och prövades en gång varje kvartal. Barrskogarna i norr liksom lövskogarna i söder och öster var fyllda med villebråd. Människorna hade för länge sedan lyckats tämja månkratern. I fjärran kunde Iwan Pasowsky skymta andra kratrar, fyllda med atmosfär, ekologi, en helt egen livscykel – av människan skapad. De låg – dessa samhällen – på kratrarnas bottnar och insidor, täckta med en genomskinlig glasitbit över öppningarna.

Iwans blick återvände till det tysta rummet, där rivalens lik låg. George Pains hustru hade varit Iwans älskarinna. Iwan hade många gånger förr förbannat detta öde. *Då* för att Gloria blivit den fanatiska samlarens hustru. *Nu* för att hennes mans lik låg där det låg utan huvud. Iwan hade bett Gloria att skiljas. Hon hade skakat på huvudet: "Nej, han skulle döda mig."

Och nu låg George Pain själv där död. Död i ett låst rum, som var stängt inifrån.

Iwan Pasowsky rös till. Vad skulle hans underordnade säga? De visste mycket väl att han hade ett förhållande med den mördades hustru. Och hur i hela fridens dar hade George kunnat mördas inne i ett låst rum? När de bröt sig in hade han legat där på golvet huvudlös. Och under hans kropp fann de nyckeln. Nyckeln som rummet inifrån låsts med.

Självmord?

I så fall ett sataniskt skickligt självmord och ett sataniskt olämpligt.

Mord?

I så fall ett sataniskt skickligt mord och fortfarande lika olämpligt.

Med en sista blick på den döde rivalen vände Iwan Pawsowsky med vämjelse på klacken och lämnade rummet bakom sig för gott. Han såg sig omkring i salen där han stod. George Pain förvarade huvuddelen av sin samling i rummet. Där stod gamla fonografer och trådspelare, gamla trattgrammofoner och fonografrullar, gamla videobandspelare och LP-verk.

”Tänk om han bevakat sin hustru lika svartsjukt som han bevakade all den här smörjan.” Tänkte Iwan. Han såg Glorias bleka ansikte längre bort i rummet. Hon satt där med tårlöst, nästan trotsigt uttryck i sitt ansikte bredvid en gammal Webster trådspelare från början av 1950-talet. Den hade stått på när de fann liket. Den hade gått i en halvtimmes tid. Tidsfaktorn. Vid mord. Inte tidsfaktorn i Einsteins teori. Man hade inte funnit några avtryck. Varken fingeravtryck eller värmeavtryck. Någon hade torkat bort dem.

Gloria vände sig bort när han kom. Han hörde henne viska:

”Oh, Iwan, Iwan! Var det nödvändigt?”

Så där ja. Han fick redan skulden. Av Gloria till på köpet. Hon själv då? Kunde hon inte ha gjort det? Hans röst blev nästan brutal: ”Mördaren ansåg tydligen att det var nödvändigt – om han nu blev mördad!”

Han var kort och militärisk. Han fortsatte: ”Jag har redan telegraferat till Jorden och avlagt mig utredningsuppdraget som automatiskt föll på mig.”

”Varför har du det?”

”Motiveringen har jag klargjort för mina överordnade. Den mördades hustru var min älskarinna!”

Gloria brast i gråt. Hon grät fortfarande när Iwan för att ha något att göra tryckte ned den vänstra knappen på Webstern och förde spaken åt sidan så att den spärrade knappen. Den stora spolen till höger började snurra och drog med sig spolen till vänster.

Apparaten surrade. Först kom en vit tråd som rullades upp på hjulet, så kom det svart tråd och så vit tråd igen. På den tiden hade man använt trådar och bundit fast sytråd i början av spolarna. Sedan kom själva inspelningstråden, blänkande av stålets färg. Ur högtalaren dånade illa inspelad musik från ett fjärran förflutet. Troligen en konsertupptagning från någon av 1900-talets jazzgalor. Akustiken var gräslig. Iwan såg den silverskimrande tråden rinna förbi. En röd strimma glimtade till, så kom det silvriga rinnande genom magnethuvudet igen. Det monotona ljudet ekade i rummet. Missnöjd slog Iwan ifrån apparaten.

”Vad tänker du göra nu?” frågade han.

”Jag vet inte”, viskade hon.

”Gifta om dig?”

”Om du vill.”

Han betraktade med lätt illamående sin älskarinnas, den nyblivna änkans vätesuperoxiderade hårsvall. Hennes tjocka, grönmålade läppar avtecknade sig sensuellt mot det moderiktigt kritvita ansiktet.

Doktor Krabbe kom ut från dödsrummet. Hon ropade på Iwan.

”Nå?” frågade hon. ”Nöjd nu?”

Hennes bruna ansiktshy kontrasterade bjärt mot Glorias blekhet. Hennes vita läkarrock var något annat än Glorias halvnakenhet med bröstet fritt hängande som på gamla etruskiska bildframställningar och terrakottastatyer. Och hennes korta kolsvarta hår var också något helt annat än Glorias blonda man.

Eva Krabbe var den försmådda. Hon hade inte lyckats hålla sin kommissarie kvar.

”Du borde veta bättre än att säga på det sättet”, sa Iwan skarpt åt sin före detta.

Hon log hårt.

”Du har väl rätt. Hans död var i alla fall plötslig. Mordvapnet stod inte att finna i rummet. Han har väl själv låst

dörren om sig. Frågan är då ..."

"Jag vet", avbröt Iwan. "Alla vet det vid det här laget."

"Vet alla om han mördades före eller efter det att dörren låstes?"

Iwan flämtade till.

"Är du inte klok? Han kan väl inte ha blivit mördad och sedan låst dörren?"

"Han har i alla fall bragts om livet som man avrättar mjukost?"

"Förlåt ... avrättar mjukost?"

"Mjukost finns i runda förpackningar. Man kan skjuta fram en bit av mjukosten över kanten på tuben. Sedan tar man ett snöre och skär bort den utskjutande biten med dess hjälp. På samma sätt har din älskarinnas make fått sätta livet till."

Iwan Pasowsky fick sin begäran beviljad av myndigheterna. Han befriades från uppdraget att sköta utredningen. De nya ungdomsligorna som drällde omkring på rakethorjar utanför kratrarna hade ställt till med en massa besvär. Senast hade de skadat det nästan heliga minnesmärket efter Apollo 11-landningen. Fotspåren efter de två pionjärastronauterna, som hade kunnat ligga bevarade på den atmosfärslösa platsen i evighet, hade de unga vandalerna förstört med sina hjulspår utan någon som helst hänsyn.

När Iwan stod framför spegeln i sitt badrum såg han för första gången på länge hur trött och gammal han egentligen blivit. De bruna ögonen såg halvslutet simmiga ut. Pupillerna lyste röda. Skäggstubben hade fått växa alltför länge utan att rakas. Och han var lätt smutsig. Eller kanske man skulle säga väderbiten, som det hette på gammaljor-diska.

Han kunde inte släppa fallet i sina tankar. Han satte sig ned och gjorde upp en lista över misstänkta. Han fick ihop fyra stycken:

Han själv. Motiv: överta den mördades maka. Möjligheter: stora.

Gloria. Motiv: bli övertagen av honom själv. Möjligheter: stora.

Eve. Motiv: svartsjuka ... men det höll ju inte. Eve borde i så fall ha mördat Gloria eller honom själv. Men ändå. Han kunde inte helt bortse från Eve. Hon var känslomässig alltför inblandad. Hennes möjligheter: goda.

Den döde. Motiv: han hade förlorat sin hustru till honom själv. Möjligheter: utmärkta.

Var skulle man kunna finna en ledtråd ... en ledtråd ...

En stund senare hittade de Iwan Pasowsky lutad över en Webster trådspelare.

De grinade åt honom. Hans kollegor. Kallgrinade.

"Det här ser inte bra ut, Iwan. Vad gör du här?"

"Var inte löjliga nu", sa Iwan. "Jag är inte mördaren som återvänder till platsen för mordet. Ni har ju klarat av brottsplatsundersökningen nu. Liket är bortfört."

"Men det är inte säkert att mordvapnet är bortfört."

"Nej, det står antagligen här", sa Iwan. "Titta."

"Jaa? Vad är det?"

"En gammal trådspelare. Ser du tråden? Nej, stopp. Ta inte på den. Det kan finnas avtryck."

"Du menar ..."

"Antagligen kommer rättsläkaren att finna att ett kort avsnitt av denna tråd, som är en rödfärgad stump någonsans på en sträcka som är – jag skulle gissa cirka ett par decimeter – och där det finns levrat blod. Blodet fastnade när någon skar halsen av George Pain på samma sätt som man skär mjukostskivor. Och mitt i denna rödfärgade, blodiga trådbit finner du en liten knut, en fnurra på tråden."

"Och hur skulle det ha gått till?"

"Det får du själv ta reda på."

"Mjukostteorin har redan framförts av rättsläkaren. Du lär för resten ha haft ett förhållande med henne. Innan du tog över den mördades ... hm ... änka."

"Du får ta fram mördaren."

"Du vet vem det är?"

"Jag tror det. Är Eve här?"

"Ja."

"Och Gloria?"

"Jaa."

"Kan vi ...?"

"Självfallet."

Iwan såg sina båda älskarinnor komma in i salen. Eve Krabbe var nu allvarlig. Gloria Pain såg inte direkt förgråtten ut. Iwan bara såg på dem. Han kände ingen smärta. Han kände inget medlidande. Han kände sig bara en smula bitter, sårad i sin fåfänga som han var.

"Mordet är i stort sett uppklarat", fastslog han.

"Jaså, du kom på det", sa Eve lugnt. "Nåja, du fick en smula hjälp också. Med mjukosten."

"Ja, tack för det. Varför hjälpte du mig?"

"Det var inte avsikten, men varför skulle jag förtiga detta enkla faktum. Jag hade ju heller inget att förlora på att ge dig en ledtråd, inte sant?"

"Hur gick det till?"

"Så här", sa Eve Krabbe. "Han stod där i rummet med ansiktet vänt ut mot samlingen här i salen. Nyckeln satt i dörren på insidan och dörren stod halvöppen. Den går som bekant inåt rummet. George sa något dumt. Eller gjorde något dumt. Som svar på tal fick han uppleva hur trådspelarens smala tråd las om hans hals. I samma ögonblick hade han själv bestämt sig för att slå igen dörren och låsa den om sig. Han hade sakta börjat göra detta. Då korsade tråden sig själv mitt för hans struphuvud. Oerhört snabbt trängde tråden sedan igenom de mjuka vävnaderna, skar av halsen och när tråden slutligen skulle omfamna en koda där bak, hände det sig inte bättre än att den slank mellan två kotor och skar av benmärgen. Det blev en lätt knut på tråden, men den hade då redan effektivt och"

Ett låst rum

Jean Bolinder (f. 1935) är inte enbart en av landets främsta kriminalförfattare, som genredebuterade för mer än 45 år sedan med *Skulle jag sörja då...* (1967). Han har dessutom en rad andra, vitt skilda meriter på sitt samvete: lärare, tiokampare, dramaförfattare, regissör etc. och har i mer än ett decennium övat ungdomar i Lund i skådespeleriets konst. Han har skapat *Libers idrottslexikon* och skrev *Motalas officiella historia* – för att nu nämna bara några detaljer ur hans yrkesverksamma liv. Novellen "Ett låst rum" är hämtad ur novellsamlingen *Ett låst rum* (1977), och visar att det låsta rummets problematik kan ta sig drömlika former och att deckarförfattare skall vara försiktiga då de skapar sina figurer ...

Ett låst rum

Av Jean Bolinder

Dörren till skrivarstugan slås upp och en lång och mager figur kliver in. Han har stubbmustasch, vattnigt blå ögon och ganska trubbig näsa. Det finns något burdust och osympatiskt i hans drag och han ser också lite korkad ut. En person som varken kan eller vill uppföra sig artigt och belevat.

"Jaså här sitter du och skriver", säger han och låter som om vi var gamla bekanta. Och detta fastän jag aldrig sett karlen förut.

Jag sätter upp ett förvånat och indignerat ansikte och säger med irritation i rösten: "Vad är det egentligen fråga

om? Mig veterligt har vi två aldrig träffats förut. Jag är strängt upptagen och har inte tid att tala med någon. Har inte min hustru sagt att jag skriver och inte får störas?"

Den magre hånflinar och hans mopsansikte ser elakt och aggressivt ut i det sparsamma ljuset från det lilla trädgårdsfönstret.

"Du menar inte att du inte känner igen mig? Det var det djävligaste!"

Så lutar han sig ut genom dörren och ropar:

"Samuel! Kom hit! Det svinet känner inte igen mig. Nu ska vi se om han känner igen dig. Kom!"

In kommer en stor och fet man i mörk kostym. Han svettas ymnigt i sommar-hettan och tittar surmulet på mig. Så bugar han sirligt och säger med ironi i rösten: "Till min herres tjänst. Om min herre behagar kännas vid mig!"

Även denne man är en total främling för mig. Jag kan inte begripa varför han anser att jag bör känna igen honom. Och jag börjar bli rädd. Kanske är det två förrymda galningar som trängt in i min skrivarstuga och som kan bli våldsamma när som helst?

"Jag är ledsen", säger jag i artig ton för att inte reta galningarna, "mycket ledsen men jag känner inte igen någon av herrarna. Så vitt jag kan erinra mig så har vi inte setts. Kanske har ni tagit fel på person. Mitt namn är ..."

"Jo tack, det vet vi", avbryter den länge. "Det vet vi så förbannat väl. Jean Bolinder. Författare till åtta detektivromaner. På den nionde. Nu är det visst Lund som är spelplats. Du har just skrivit om en utfrågning av en professorska. En ilsken käring som inte vill bli utfrågad."

"Och som givetvis blir misstänkt för den sakens skull", lägger den fete till.

"Men", stammar jag, "hur i herrans namn kan ni veta det? Har ni varit här och kikat i mitt manuskript? Det är ändå höjden av fräckhet!"

Den länge röjer hänsynslöst ut papper och böcker ur de

två fåtöljerna i skrivearstugan. Sedan slår han sig ned i den ena och erbjuder med en elegant gest den andre att ta plats i fåtöljen närmast dörren. Den fete bugar tillgjort för mig och sätter sig sedan pustande.

"Och i morgon tänker ni skriva om historiska museét i Lund", säger den fete sedan han gjort det bekvämt för sig i fåtöljen. "Om ett rum där det hänger gamla krucifix. Jesusar utan huvud, ben och armar, spruckna Jesusar, maskätna Jesusar o s v! Det tycker min herre är en fascinerande miljö kan jag förstå. Men är det inte omoraliskt att göra underhållning av sådant?"

"Underhållning och underhållning", försvarar jag mig. "För mig är miljön symbolisk. Den hänger ihop med ..."

"Ja, ja, det där kan vi", fräser den smale. "Du är prentiös din djävel! Det gör inte dina böcker bättre. Snus är snus om än i gyllne dosor, som Fröding sade. Men tycker du att det är rätt att sända stackars människor, som inte begärt att få komma till ens, i fängelse? Den här mannen har suttit inne i flera år tack vare dig. För att tillfredsställa dig och dina läsare. Är det rätt? Tycker du att man kan försvara sådant?"

Det står nu helt klart för mig att de två männen är galna. Komplet och ohjälpligt galna. Och jag försöker fundera ut något sätt att komma bort från deras farliga sällskap. Kanske skall jag helt enkelt rusa förbi dem och kasta mig in i vardagsrummet och sedan slå altandörren i lås? Eller skall jag försöka med en list? Låtsas vara vänlig och förebära ärende in? Ringa polisen i smyg?

"Herrarna vill kanske ha något att dricka?" säger jag. "Jag ska ..."

"Nej det ska du inte", säger den länge. "Du blir snällt här. Och ur det här rummet kommer du inte med livet i behåll. Vi har nämligen tröttnat på dig förstår du!"

Mitt hjärta börjar slå mycket fort och svetten bryter fram över hela kroppen. Vad i herrans namn hade jag gjort för

ont för att råka ut för detta?

”Din hustru är och handlar och dina barn är hos kamrater”, fortsätter den länge. ”Ingen kommer att uppenbara sig här förrän om tidigast tjugo minuter. Och då kommer du att vara död. Då kommer du att ha begått självmord efter vad man kan se!”

Han reser på sig och kommer hotfullt närmare mig. Samtidigt tar den fete upp en pistol ur fickan och riktar den mot mitt huvud.

”Flytta på dig ditt äckel”, kommenderar den länge. ”Sätt dig på dyschan där borta! Så ska jag skriva ett par rader på din skrivmaskin.”

Han sätter sig vid skrivmaskinen och börjar knacka på tangenterna. Och jag lägger märke till att han har handskar på sig så att det inte skall bli några fingeravtryck som kan avslöja honom.

”Så här skriver jag, säger han och läser sedan alltefter som han klappar med tangenterna:

Undertecknad har under ett flertal år skapat den sorts fiktioner som populärt går under benämningen "deckare". Under denna tid har jag gjort underhållning av diverse mänskliga olyckor, företrädesvis mord. Jag har för mig själv och andra försvarat mitt omdömeslösa handlande med att jag egentligen har velat belysa det växande våld som gör vår värld allt omöjligare att leva i men i själva verket har alltihop bara tillkommit för att ge mig själv berömmelse och en bättre levnadsstandard. Jag börjar nu inse att jag skadat mina stackars romanfigurer och hänsynslöst farit fram med dem som en oförsonlig gammaltestamentlig gud, dödat dem, straffat dem, plågat dem med tusen olika medel. Och denna insikt plågar så svårt mitt samvete att jag inte längre orkar leva. Jag tar därför mitt usla liv och hoppas att denna i och för sig otillräckliga åtgärd i någon mån kommer att sona allt det jag har brutit.

Jean Bolinder

”Men snälla ni”, stönar jag förtvivlat. ”Det är ju rena rama nonsenset det ni skriver! Plågat romanfigurer! Herre Gud! Det är ju bara påhittade människor. Inte finns dom i verkligheten Och inte kan man tillfoga något påhittat skada.

Den länge tittar förvånat på mig Sedan ser han på den fete och skakar på huvudet som om han ordlöst vill säga att han anser mig som mindre vetande.

”Fiktion är något mycket allvarligt”, säger han. ”Ska man behöva säga det till en författare? Att skapa en fiktion är att skapa verklighet. Att hjälpa till att utforska verkligheten. Fiktion är kanske det bästa mediet människan har att utforska livet och dess olika möjliga kombinationer. Skrev du inte en roman om en knarkarflicka som hade inbillat sig att hon sett ett mord i ett okänt rum och kunde du inte sedan i Kvälls-Posten läsa om en händelse som nästan på pricken liknade den du hittat på?”

”Det är faktiskt sant”, medger jag, ”men det innebär ju inte att det som omtalades i Kvälls-Posten hade hänt därför att jag hittat på min intrig. Det innebär bara att jag skapat en så pass realistisk fiktion att den kunde hända.”

Den fete hostar försynt och säger sedan: ”H G Wells skapade fiktioner som ansågs otroliga när de kom till. Men inom hundra år inträffade mycket av det otroliga i den s k verkligheten. Inte ens de otroliga fiktionerna undgår att träffa rätt.”

”Och för att nämna en deckarförfattare som vi börjar få historiskt perspektiv på”, säger den magre, ”så skrev Stieg Trenter i sin ’Narr på nocken’ om en svensk travhäst som hävdade sig som en av de främsta i hela världen. Hästen utsattes för ett attentat. Ett tjugotal år efter det att Trenter skrev sin bok hände verkligen det att en svensk travhäst dokumenterade sig som en av de allra snabbaste i världen. Och den hästen dog under sådana omständigheter att många tidningar mistänkte attentat. Trenters häst

Döden på isen

Peter Gissy (f. 1947), upphovsman till flera kriminalromaner och ungdomsböcker, som väckt viss uppmärksamhet också internationellt, vann första pris när Piratförlaget, Sveriges Radio P1 och deckartidskriften Jury 2001 utlyste en deckarnovelltävling. Den historia som bland över 500 bidrag vann var just "Döden på isen", som publicerades i antologin *Döden på isen och andra berättelser* (2002) tillsammans med elva andra bidrag.

Döden på isen

Av Peter Gissy

"Är det ledigt här?"

"Var så god?"

Jag betraktade förstulet den gamle mannen som med sådant besvär slog sig ner på bänken intill mig. I den långa, fotsida rocken såg han ut att komma från en annan epok. Tungt lutade han sig bakåt och plockade med påsen i händerna. Så mötte han min blick.

"Det är vackert här?"

"Ja." Tysta satt vi och granskade havsviken framför våra ögon. Jag hade hört sägas att här en gång varit sumpmarker; det märktes inte mycket av det nu. Vattenytan krusade sig i den försiktiga vinden. En granklädd holme skymtade på avstånd, en brygga sköt ut från stranden, men i övrigt var det orörd natur. Ett av Härslövs vattenhål, som kyrkvaktmästaren sagt. Jag slöt ögonen och lät mig omslutas av tystnaden

"Du är inte härifrån?" sa mannen vid min sida. Jag öppnade ögonen. "Nej, jag har aldrig varit här tidigare" Han nickade och behöll blicken riktad mot mig och jag förstod att han ville prata mer: "Du själv?"

"Åh, jag har varit bortrest ett tag. Rätt länge för resten." Han hade en vag brytning som förde tankarna till USA eller Kanada. "Men det här är mina gamla hemtrakter Jag är här några timmar, tills tåget går."

"Är det längesen du var här sist?"

"Nästan trettio år."

Han tittade bort och jag följde, hans blick. Ett svagt solglitter bröt igenom molnen och penslade den vibrerande vattenytan En bit bort gick ett äldre par arm i arm.

"Det låg ett hus här borta", sa han plötsligt. "Du ser bryggan?"

"Javisst."

"Där bodde några bröder. Dom flyttade dit och ... ja, efter en olycka så hamnade den ene i rullstol. Bröderna Hermansson. Så kallades dom." Han skrattade till. När han rättade till hatten i pannan såg jag att han hade ett fult ärr på örat.

"Jaså?"

"Dom var en sorts traktens original Nej, inte så att dom misskötte sej, långt därifrån, men dom bodde för sej själva och dom hade sitt eget liv. Hade drömmar och så där." Han öppnade påsen och började kasta ut brödbitar trots att det inte fanns några fåglar i närheten. Rörelserna var mekaniska och jag förstod att han var någon annanstans i sina tankar. "Den ene jobbade på SJ ... Han var elektriker. Förlåt mej, jag tar kanske din tid?"

Det gjorde han visserligen, men jag var van vid det: den vita prästkragen brukade locka folk att prata om sina innersta tankar. "Nej, nej."

"Jag är en gammal man nu, och minnena kan ibland bli för starka för mej och då ... ja. Jag glömmer att andra inte

har lika mycket tid som jag.”

Det fanns något rörande i hans gestalt. ”Du kände dom?”

”Va?”

”Bröderna. Var dom vänner till dej?”

Det var som om han sjönk in i sig själv. Jag upprepade frågan men han tycktes inte höra mig, och jag sneglade försiktigt efter om han möjligen bar hörapparat. Nej. Ett par gräsänder vaggade fram ur vassen och tog för sig avsmulorna. ”Att dom där hittar hit”, sa jag. ”Änderna.”

Men det var som en mur hade växt upp mellan oss.

Jag tittade på klockan. Jag skulle snart träffa den avgående församlingsprästen. Jag, ville inte gärna missa det. Jag reste mig.

Då vaknade gubben upp. ”Dom råkade utför nåt hemskt. Bröderna. Dom tog livet av sej. Samtidigt. Ett dubbelsjälv-mord. Det är idag precis tjugosju år sen.” Han drog handen ur fickan ”Här.”

Jag satte mig igen. Jag tog emot fotot och granskade det.

Den svartvita bilden måste ha varit tagen från ungefär den plats där vi befann oss. Vassen i förgrunden var högre, och en bit ut på det isbelagda vattnet syntes en öppen vak. Vid iskanten fanns ett par trälådor och en ishacka och något som liknade en svart säck. Ingen människa syntes till på bilden, men en halv polisbil skymtade i fotots nederdel. Trots att det inte sa mig något, fick det mig att känna obehag ”Vad är det här?”

”Så såg det ut när polisen kom. Ser du?”

Han pekade. Då såg jag: över isen löpte ett hjulspår från en rullstol. Från bryggan ut till vaken. Mellan de parallella ränderna syntes fotavtryck som ledde rakt ut mot det öppna hålet .

”Gick dom ut i ...?”

’Mm. Ser du fotavtrycken? Han som körde rullstolen

rullade den rakt ner i vattnet och tog sen själv sitt liv på samma sätt.”

”Hur vet du så mycket om det här?”

”Det stod i varenda tidning om bröderna Hermanssons dubbelsjälv mord. Ingen begrep nåt. Janne, så hette han som satt i rullstolen var nästan helt förlamad och kunde inte sköta sej alls Den andre ... ja, han fick ta hand om sin bror sa gott det gick.” Han harklade sig ”Det var inte som i våra tider när man lämnar bort dom sjuka till nåt hem. För den andre var det naturligtvis svårt.”

”Hade dom ingen annan släkt?”

”Inga *relatives* ... föräldrar, inga syskon. Helt ensamma. Två ungarlar.”

”Ingen som hjälpte dom?”

”Kommunen ställde upp med hemhjälp. Så att den ene kunde gå och jobba.”

Den här morgonen, för tjugosju år sedan, hade brödernas hemhjälp kommit som vanligt. När ingen öppnat hade hon tagit sig in och när hon sett spåren efter rullstolen, som avtecknade sig i snön hade hon larmat polisen.

”Polisen ordnade att dykare gick ner i vaken. Det var konstigt. Dom hittade bara Janne. Den handikappade. Han var fastbunden i rullstolen.” Han tog tillbaka fotot, stack ner det i fickan.

”Den andre?”

”Hittades aldrig. Måste ha drivit ut till havs. Under isen...” Ett plötsligt hostanfall fick honom att slita fram en näsduk. En kort stund senare var det hans tur, att resa sig från bänken. Med näsduken tryckt mot ansiktet sa han: ”Ursäkta mej.”

I nästa ögonblick hastade han iväg: en lång gestalt med en aning böjt huvud. Han hade försvunnit ur min åsyn när jag upptäckte fotot under bänken. Jag antog att det följt med upp ur fickan när, han dragit fram näsduken.

Ett par timmar senare kunde jag inte låta bli att ta upp

det inträffade med Arne Jansson, den församlingspräst jag skulle ersätta. Vi satt på hans inglasade altan och tittade ut över trädgården där fruktträd sträckte sina kala armar mot den tunga skyn.

"Vad vet du om bröderna Hermansson?" sa jag.

"Har du fastnat i byskvallret direkt?"

Jag skrattade och tömde kaffekoppen. "Ett och annat har man ju reda på."

Han hade ett vitt tomtehår som var så tunt att det gick att se hårbotten. Blicken under glasögonen var klar och öppen. I nästan hela sitt yrkesverksamma liv hade han verkat i lilla Härslöv. När han nu gick i pension var det ingen som egentligen riktigt trott på att han skulle lämna ifrån sig allt. Men till min förvåning hade han mycket tydligt klargjort för alla att han inte längre ville bli betraktad som präst i församlingen. Det var numera mig folk skulle gå till i kyrkliga ärenden.

"Bröderna Hermansson? Jag kände dom väl. Mer kaffe?"

"Gärna."

"Varför vill du veta det?"

Jag berättade om den gamle på parkbänken. Jansson lyssnade. Så sa han: "Vänta?"

Jag trodde han skulle hämta kaffekannan i köket, men en stund senare var han tillbaka med en tjock pärm. Han hittade några tidningsklipp. "Här. Det var en stor händelse på den tiden. Läs?"

Jag läste rubriken: DUBBELT SJÄLVMORD FÖRBRYLLAR POLISEN. Det stod inte mycket mer än vad den gamle mannen berättat. Den ene av bröderna hade kört ner tullstolen med sin bror i vaken och själv hoppat efter.

Jansson sa: "Det var Tage Winslöv ... ja, kommissarien som bor här i Härslöv som skötte polisutredningen. Det var tragiskt: Vi kände alla Erling och Janne. Två enstöringar, men det var inget ont i dom. Erling var tekniskt

intresserad och hade väl kunnat bli nåt mer än att bara jobba i den där SJ-hallen, men hans brors trafikolycka blev också hans olycka, kan man säga." När jag drog fram fotografiet sa han: "Tekniker från Göteborgspolisen var här och gjorde mätningar. Dom hade fått för sej att Erling, han som körde rullstolen, kunde ha tippat sin bror över iskanten och sen ha trampat i sina egna fotspår på vägen tillbaka, och sedan försvunnit, men det fastställdes att det bara fanns ett fotspår, förstår du? Han kunde inte ha gått tillbaka i sina egna avtryck." När hans fru visade sig i dörren med kaffekannen gjorde han en gest mot våra koppar. Hon fyllde på.

Jag ville vara artig mot henne: "Kände du också dom här bröderna?"

"Det gjorde alla här. Erling var en fin och rar pojke. Jag har sett honom växa upp, sett när han och hans bror, blev ensamma efter föräldrarnas död ... ja." Hon slog sig ner vid min sida och drog till sig klippet och lyfte upp läsglasögonen som hon hade i en snodd om halsen. Hon hade ett runt ansikte, mörka ögon som en ekorres. "Janne var den vilde. Han var tokig, den pojken. Såg bra ut, flickorna gick inte fria när han var i farten. Vi var många som tyckte synd om dom när Janne trasade sönder sig i den där trafikolyckan. Jag vill minnas att vi från kyrkans sida försökte stötta ...?" När hennes man såg litet obeslutsam ut, fortsatte hon: "Varför ringer ni inte Tage?"

"Du har rätt", sa Arne Jansson.

"Nej, det här är verkligen inte nåt som ...", sökte jag protestera.

"Nu har du gjort mej nyfiken också." Han hämtade den trådlösa telefonen och började knappa in några siffror. "Vi låter den gode kommissarien själv berätta vad som hände. Så får vi det från säker källa"

"Inte har han väl tid med det?"

"Han är pensionär. Och han älskar att prata. En bra

präst måste tränga in i sina församlingsbors psyken och lära känna deras hemligheter." Kanske som ett tecken från den Allsmäktige sköljde ett plötsligt skyfall i kaskader över rutorna.

"Vi går in nu. Jag har tänt en brasa", sa hans fru.

Kommissarie Tage Winslöv var en kortväxt, rundlagd herre med ansikte som ett övermoget äpple. Han föreföll mycket prudentlig i sina vanor. När han hälsade på mig betraktade han mig med stor nyfikenhet. "Välkommen till den lugnaste vrån i Bohuslän", log han.

"Är det så?" sa jag.

"Varför tror du annars jag väljer att bo kvar här som pensionär?"

Han lämnade ifrån sig det blöta paraplyet, tog av sig sina ytterskor och bytte till filtofflor. Han sjönk ner i fåtöljen närmast brasan och sträckte fram händerna för att fånga in värmen. Vi delade på soffan, Arne och jag: den gamle och den nye församlingsprästen.

Tage var verkligen pratglad. Efter några inledande, sociala välkomstfraser till mig, gick han igenom "Fallet Hermansson", som han kallade det. "Det var flera som trodde att Erling kunde ha backat tillbaka i sina egna skoavtryck sen han gjort sej av med rullstolen och sin bror, men det kunde teknikerna genast avfärda. Det konstiga var, att han försvann så spårlöst?"

"Han fanns inte ihjälfrusen under isen? Jag menar att ..."

Kommissarien höjde handen. "Vi trodde det också, men ... nej. Under flera år väntade vi att han skulle driva iland längs kusten någonstans." Han ryckte på axlarna. "Det är inte egentligen så ovanligt att kroppar försvinner. Han kan ha fastnat i nån propeller eller så. Det går en del stora fartyg härute ... Oljetankers. Det är ju öppet hav." Han studerade mitt foto minutiöst. "Vem vet vad som hände mellan dom? Vad som utlöste det hela? Det var Erling som regle-

rade deras liv in i det sista. Skötte om sin lillbrorsa som ett spädbarn. Matade honom, duschade honom, tog honom till toaletten ... I teknisk mening är ju Erling mördare eftersom han gjorde sej skyldig till sin brors död innan han tog sitt eget liv."

Arne sa: "Det var tjock is. Vem högg upp vaken?"

"Erling själv, antar jag. Det vet vi inget om. Några vittnen till händelsen hittade vi aldrig. Dom bodde ju ensligt, så det fanns ingen som såg nåt. Det hade varit kallt länge den vintern. Vad jag minns hade det snöat på natten och det förklarar att man kan se spåren efter rullstolen så tydligt. Vi kollade upp om det kunde finnas ekonomiska problem i bakgrunden, eller annat, depression eller kärleksbekymmer, nej ... vi hittade inget oegentligt." Han räckte fram fotot till Arne. "Tack."

"Det är mitt", sa jag.

"Ditt? Var har du fått det ifrån?"

Jag insåg att jag inte nämnt något om den gamle på bänken för kommissarien. När jag tystnat, satt han en stund och nöp sig under hakan som han tycktes ha för vana: "Hur såg han ut, den här mannen?"

Jag hade egentligen inte tittat så noga på honom. Så drog jag mig till minnes det fula ärret på ena örat. Jag sa det. Kommissarien lutade sig framåt.

"Hur gammal skulle du säga att han var?"

"Omkring sjuttio. Svårt att säga. Kanske litet yngre."

"Över medellängd, definitivt. Rätt kraftig?"

Arne skrattade högt: "Sluta, Tage. Du ska då alltid leka polis. Du är pensionär nu, eller hur?"

Kommissarien reste sig och sträckte på sig: en liten man med alldeles för rund mage. "Jag kan inte släppa nåt som jag inte begriper mej på. Brödernas död är en sån sak. Jag träffade Erling bara nån dag innan han tog livet av sej, och jag kan inte för mitt liv påstå att han såg ut som om han var självmordsbenägen. Han pekade på mig."